

Amacımız artık řu:

“Bu vakayı anlatmak” değil,

Türkiye’de ekonomi–siyaset ilişkisini okumayı öğretmek.

1) Öğretinin Çekirdeği: 2 Değişken – 3 Temel Soru

Bu çalışmanın özünde **iki değişken** var:

1. Ekonomi

2. Siyaset

Ve yatırımcıya sormayı öğretmek istediğimiz **üç soru**:

1. Ekonomi řu anda **iyi mi, kötü mü?**
2. Siyaset řu anda **iyi mi, kötü mü?**
3. Bu ikisi **aynı yönde mi gidiyor, zıt mı?**

Eğer bu üç soru otomatik refleks hâline gelirse,
insanlar “olaylara” değil **durumlara** bakmaya başlar.

Burada ilk durak:

“İyi” ve “kötü” ne demek?

Türkiye’de bunları **nasıl okuruz?**

2) Kavramların Netleştirlmesi (Burada Mutlaka Durak Verilir)

A) “Ekonomi İyi” Ne Demek? (Türkiye Okuması)

Türkiye’de ekonomi **iyi** demek řunların **birlikte** görölmesi demektir:

- Kurda yön değil, **oynaklığın düşmesi**
- CDS’in düşmesi ya da **kontrol altında kalması**
- Rezervlerin **net ve sürdürülebilir** artması
- Para politikasında **öngörülebilirlik**
- “Bugün ne olacak?” sorusunun azalması

Önemli vurgu:

Ekonomi iyi = halk mutlu demek değildir

Ekonomi iyi = **sermaye için okunabilirlik** demektir

B) “Ekonomi Kötü” Ne Demek?

- Kurda ani ve yönlü hareket
- CDS’te sıçrama
- Rezerv erimesi
- Faiz–kur–kredi hattında **ad hoc kararlar**
- “Bir gece bir şey olur mu?” sorusunun çoğalması

Burada özellikle şunu öğretmek kritik:

Ekonomi kötü bazen **yavaş yavaş** kötüleşir
Bazen de **tek bir olayla** bozulur

C) “Siyaset İyi” Ne Demek?

Türkiye’de siyaset iyi demek:

- Seçim takviminin **net** olması
- Kurumların çalıştığı algısı
- Sert ama **kontrollü** dil
- Ekonomi yönetiminin **sahiplenilmesi**
- “Bugün bir şey oldu mu?” ihtiyacının azalması

Siyaset iyi = demokrasi ideal değil
Siyaset iyi = **öngörülebilir güç dengesi**

D) “Siyaset Kötü” Ne Demek?

- Erken seçim belirsizliği
- Sert, kutuplaştırıcı söylem
- Ekonomi yönetiminin **yalnızlaşması**
- “Bir tweet her şeyi bozar mı?” hissi
- Kurumların bypass edilmesi

Burada kritik öğreti:

Siyaset kötüleştiğinde ekonomi **aynı anda bozulmak zorunda değildir**
Ama geri sayım başlar

Bu noktada **ilk nefes** verilir:

“Buraya kadar net mi? Bu dört kavram herkes için aynı anlama geliyor mu?”

3) 2x2 Matris: Artık Zihin Haritası Kuruluyor

Şimdi insanlar artık şunu biliyor:

- İyi ekonomi nedir

- Kötü ekonomi nedir
- İyi siyaset nedir
- Kötü siyaset nedir

Artık 2x2 matrise geçmek **doğal** olur.

Burada özellikle şunu söylersin:

“Şimdi olayları değil, **durumları** konuşacağız.
Aynı olay, farklı durumda **bambaşka sonuçlar** üretir.”

4) Dört Durum – Geçmişten Net Örneklerle

DURUM 1

Ekonomi İyi – Siyaset İyi
(Altın Denge)

Türkiye’den örnek okuma:

- 2002–2006 arası ilk yıllar
- 2023 ortası – 2024 başı ortodoks dönüşün ilk fazı

Özellik:

- Sermaye sabırlıdır
- Hatalar tolere edilir
- Zaman kazanılır

Öğreti cümlesi:

“Bu dönemler nadirdir ve genelde geçicidir.”

DURUM 2

Ekonomi İyi – Siyaset Kötü

Türkiye’de çok sık görülen durum.

Geçmiş örnekler:

- 2010–2013 öncesi son dönem
- 2024’te erken seçim tartışmaları olan ama ekonomi hâlâ tutulan anlar

Özellik:

- Piyasa “bakalım” der
- Carry trade devam eder ama tetiktedir
- Yerli yatırımcı dolara kaçar

Öğreti:

“Piyasalar siyaseti bir süre tolere eder
Ama sonsuza kadar değil.”

DURUM 3

Ekonomi Kötü – Siyaset İyi

Az konuşulan ama çok kritik.

Örnekler:

- 2001 sonrası geçiş dönemi
- Sert programlar ama güçlü siyasi kontrol olan anlar

Özellik:

- Halk zorlanır
- Ama “yarın düzelir mi?” umudu vardır
- IMF programları bu alana girer

Öğreti:

“Siyaset, kötü ekonomiyi maskeleyebilir
Ama iyileştiremez.”

DURUM 4

Ekonomi Kötü – Siyaset Kötü (Kriz Alanı)

Türkiye’den örnek:

- 1994
- 2001 öncesi son faz
- 2018 kur şoku sonrası kısa dönemler

Özellik:

- Sermaye kaçar
- Kur kontrolü konuşulur

- Rejimsel tartışmalar başlar

Öğreti:

“Bu alan yatırım yapılmaz,
sadece **hayatta kalınır.**”

Burada **ikinci nefes** verilir.

5) Şimdi Olaylara Dönüş: Aynı Olay, Farklı Okuma

Mehmet Şimşek İstifası

Öğreti netliği:

- **Ekonomi iyi + siyaset iyi** iken istifa → ŞOK
- **Ekonomi kötü + siyaset iyi** iken istifa → PROGRAM DEĞİŞİMİ
- **Ekonomi kötü + siyaset kötü** iken istifa → KRİZ TETİKLEYİCİ

Yani:

“İstifa başlı başına iyi ya da kötü değildir
İçinde olduğu duruma göre okunur.”

Erken Seçim

- Ekonomi iyi iken → siyaset kötüleşir
- Ekonomi kötüyken → risk katlanır

Öğreti:

“Seçim, ekonomiyi bozmaz
Ama zamanı bozar.”

İkisi Birlikte

Artık dinleyici **kendisi** söyler:

“Bu bizi hangi kutuya atıyor?”

Eğer bunu söylüyorlarsa,
öğreti **yerine oturmuştur.**

6) En Sonda: Güncel Durum (Bilerek En Sona)

Artık güncel durumu anlatırsın:

- Şu an ekonomi nerede?
- Siyaset hangi yönde?
- Matrisin neresindeyiz?
- Bir üst / alt kutuya geçiş sinyali ne?

Ve kapanış cümlesi şudur:

“Biz olay tahmini yapmıyoruz
Biz **hangi durumda ne yapılır** onu biliyoruz.”

SLIDE FORMATINDA

SLIDE 1 – KAPAK

Türkiye’de Ekonomi–Siyaset Okuması

Alt başlık:

Yatırım Kararlarını Olaylara Değil Durumlara Göre Almak

Konuşmacı notu:

“Bugün tek bir vaka anlatmayacağız. Türkiye’de yatırım yaparken **nasıl düşünülmesi gerektiğini** anlatacağız.”

SLIDE 2 – AMAÇ (ÇERÇEVEYİ BAŞTAN KİLİTLE)

Bu Sunumun Amacı

- Bir olayı yorumlamak değil
- Bir tahmin yapmak değil
- **Bir okuma yöntemi öğretmek**

Alt cümle (mutlaka söylenir):

“Buradan çıktığınızda, yeni bir haber gördüğünüzde ‘ne oluyor?’ değil, ‘biz neredeyiz?’ diye soruyor olmanızı istiyoruz.”

SLIDE 3 – ÖĞRETİNİN ÇEKİRDEĞİ

2 Değişken – 3 Soru

Değişkenler:

- Ekonomi
- Siyaset

Sorular:

1. Ekonomi iyi mi, kötü mü?
2. Siyaset iyi mi, kötü mü?
3. Aynı yönde mi, zıt mı?

Konuşmacı notu:

“Bu üç soru refleks hâline gelirse, panik azalır.”

SLIDE 4 – DURAK (BİLİNÇLİ YAVAŞLAMA)

Durmadan Devam Etmeyeceğiz

Soru:

“İyi ve kötü derken neyi kastediyoruz?”

Alt not:

“Bu netleşmeden devam edersek herkes farklı bir sunum dinler.”

Burada **bilinçli nefes** verilir.

SLIDE 5 – EKONOMİ İYİ NE DEMEK?

Türkiye’de ‘Ekonomi İyi’ Okuması

- Kurda yön değil, oynaklık düşüşü
- CDS kontrol altında
- Rezervler net ve sürdürülebilir artıyor
- Para politikası öngörülebilir
- “Bugün ne olacak?” sorusu azalıyor

Alt cümle:

“Ekonomi iyi = halk mutlu demek değildir.”

SLIDE 6 – EKONOMİ KÖTÜ NE DEMEK?

Türkiye’de ‘Ekonomi Kötü’ Okuması

- Kurda ani ve yönlü hareket
- CDS sıçraması
- Rezerv erimesi
- Ad hoc kararlar
- ‘Bir gece bir şey olur mu?’ hissi

Vurgu cümlesi:

“Ekonomi bazen yavaş yavaş, bazen tek olayla bozulur.”

SLIDE 7 – SİYASET İYİ NE DEMEK?

Türkiye’de ‘Siyaset İyi’ Okuması

- Seçim takvimi net
- Kurumlar çalışıyor algısı
- Sert ama kontrollü dil
- Ekonomi yönetimi sahipleniliyor
- Günlük sürpriz ihtiyacı azalıyor

Alt cümle:

“Siyaset iyi = demokrasi ideal demek değildir.”

SLIDE 8 – SİYASET KÖTÜ NE DEMEK?

Türkiye’de ‘Siyaset Kötü’ Okuması

- Erken seçim belirsizliği
- Kutuplaştırıcı dil
- Ekonomi yönetiminin yalnızlaşması
- Tweet riski
- Kurumların bypass edilmesi

Vurgu:

“Siyaset bozulduğunda ekonomi aynı anda bozulmak zorunda değildir. Ama geri sayım başlar.”

SLIDE 9 – KONTROL NOKTASI (SORUMLULUK DİNLEYİCİYE)

Buraya Kadar Net mi?

Soru:

- Ekonomi iyi/kötü
- Siyaset iyi/kötü

“Bu dört kavram herkes için aynı mı?”

Kısa durak verilir.

SLIDE 10 – 2x2 MATRİSE GEÇİŞ

Artık Olayları Değil, Durumları Konuşuyoruz

Vurgu cümlesi:

“Aynı olay, farklı durumda bambaşka sonuçlar üretir.”

SLIDE 11 – DURUM 1

Ekonomi İyi – Siyaset İyi
(Altın Denge)

- Sermaye sabırlı
- Hatalar tolere edilir
- Zaman kazanılır

Örnek:

2002–2006, 2023 ortası–2024 başı

Öğreti:

“Bu dönemler nadirdir ve geçicidir.”

SLIDE 12 – DURUM 2

Ekonomi İyi – Siyaset Kötü

- Piyasa bekle-gör
- Carry trade sürer ama tetikte
- Yerli yatırımcı dolarize olur

Örnek:

2010–2013 son faz

Öğreti:

“Piyasalar siyaseti bir süre tolere eder.”

SLIDE 13 – DURUM 3

Ekonomi Kötü – Siyaset İyi

- Halk zorlanır
- Programlara sabır oluşur
- IMF tipi çözümler bu alandadır

Örnek:

2001 sonrası

Öğreti:

“Siyasi istikrar kötü ekonomiyi maskeler, iyileştirmez.”

SLIDE 14 – DURUM 4

Ekonomi Kötü – Siyaset Kötü

(Kriz Alanı)

- Sermaye çıkar
- Kur şoku
- Sermaye kontrolü konuşulur

Örnek:

1994, 2001 öncesi, 2018 şokları

Öğreti:

“Burada yatırım yapılmaz, hayatta kalınır.”

SLIDE 15 – NEFES VE GEÇİŞ

Artık Çerçeve Net

“Şimdi olaylara bu çerçeveye bakacağız.”

SLIDE 16 – OLAY 1

Mehmet Şimşek İstifası

- Durum 1 → Güven şoku
- Durum 3 → Program değişimi
- Durum 4 → Kriz tetikleyicisi

Vurgu:

“İstifa tek başına iyi ya da kötü değildir.”

SLIDE 17 – OLAY 2

Erken Seçim

- Ekonomi iyiye → siyaseti bozar
- Ekonomi kötüye → riski katlar

Öğreti cümlesi:

“Seçim ekonomiyi bozmaz, zamanı bozar.”

SLIDE 18 – OLAY 3

İkisi Birlikte

Soru dinleyiciye bırakılır:

“Bizi hangi kutuya atıyor?”

Eğer cevap geliyorsa → öğreti yerleşmiştir.

SLIDE 19 – GÜNCEL DURUM (EN SONA)

Bugün Neredeyiz?

- Ekonomi nerede?
- Siyaset nerede?
- Bir üst/alt kutuya geçiş sinyali ne?

Bu slide **yorumsuz** bırakılabilir, tartışmaya açılır.

SLIDE 20 – KAPANIŞ

Son Cümle

“Biz olay tahmini yapmıyoruz.

Biz **hangi durumda ne yapılır** onu biliyoruz.”

HİKAYE FORMATINDA

Bu çalışmaya başlarken temel bir iddiamız var. Biz burada tek bir vakayı anlatmak istemiyoruz. Ne bir istifa söylentisini, ne bir erken seçim ihtimalini, ne de tekil bir piyasa hareketini... Asıl amacımız, Türkiye’de ekonomi ile siyasetin nasıl birlikte okunması gerektiğini öğretmek. Çünkü Türkiye’de yatırım kararlarını belirleyen şey çoğu zaman “ne oldu?” sorusu değil, “biz hangi durumdayız?” sorusudur.

Türkiye gibi ülkelerde olaylar çoktur. Açıklamalar, tweetler, görevden almalar, atamalar, seçim tartışmaları... Ama bu olayların hepsi aynı etkiyi yaratmaz. Aynı haber, farklı bir dönemde tamamen farklı sonuçlar doğurabilir. Bu yüzden yatırımcıya kazandıran şey, olay takibi değil, durum okuma becerisidir.

Bu okuma becerisinin özünde iki değişken vardır: ekonomi ve siyaset. Ve bu iki değişkeni sürekli sormamız gereken üç temel soruyla birlikte düşünürüz. Ekonomi şu anda iyi mi, kötü mü? Siyaset iyi mi, kötü mü? Ve en önemlisi, bu ikisi aynı yönde mi ilerliyor, yoksa birbirine zıt mı?

Eğer bu üç soru yatırımcının zihninde otomatik refleks hâline gelirse, panik azalır. Çünkü kişi artık tek tek haberlerle savrulmaz; her yeni bilgiyi yerine oturtacağı bir çerçevesi vardır. Ama bu noktaya gelmeden önce durmamız gereken bir yer var. “İyi” ve “kötü” dediğimizde neyi kastediyoruz? Türkiye’de bu kavramları nasıl okuruz?

Türkiye’de “ekonomi iyi” demek, sokaktaki insanın mutlu olması demek değildir. Bu çok kritik bir ayrımdır. Ekonomi iyi demek, sermaye açısından okunabilirlik demektir. Kurda sert bir yön yerine oynaklığın düşmesi, CDS’in kontrol altında kalması, rezervlerin net ve sürdürülebilir biçimde artması, para politikasının sürprizsiz ilerlemesi... Ve en önemlisi, piyasanın sabah uyandığında “bugün ne olacak?” sorusunu daha az sorması.

Ekonomi kötü dediğimizde ise bunun tam tersini görürüz. Kurda ani ve yönlü hareketler başlar. CDS sıçrar. Rezervler erir. Faiz, kur ve kredi hattında geçici ve ad hoc kararlar öne çıkar. İnsanların zihnine “bir gece bir şey olur mu?” sorusu yerleşir. Burada önemli bir ders vardır: Ekonomi her zaman bir anda bozulmaz. Bazen yavaş yavaş çözülür, bazen de tek bir olayla kırılır.

Aynı netliği siyaset için de kurmamız gerekir. Türkiye’de siyaset iyi dediğimizde ideal bir demokrasi tablosundan söz etmiyoruz. Siyaset iyi demek, öngörülebilirlik demektir. Seçim takviminin net olması, kurumların çalıştığına dair algının korunması, söylemin sert ama kontrollü olması, ekonomi yönetiminin siyasi olarak sahiplenilmesi... Ve yine aynı his: “Bugün bir şey oldu mu?” ihtiyacının azalması.

Siyaset kötüleştiğinde ise tablo değişir. Erken seçim belirsizliği başlar. Dil sertleşir ve kutuplaşır. Ekonomi yönetimi yalnızlaşır. Bir tweetin her şeyi bozabileceği hissi yayılır. Kurumlar devre dışı bırakılıyor algısı güçlenir. Burada kritik bir öğreti vardır: Siyaset kötüleştiğinde ekonomi aynı anda bozulmak zorunda değildir. Ama geri sayım başlar.

Bu noktada bilinçli bir durak verilir. Çünkü herkesin zihninde bu dört kavram aynı anlama gelmeden devam etmek, ileride karmaşa yaratır.

Artık zemin hazırdır. İnsanlar iyi ekonomi nedir, kötü ekonomi nedir; iyi siyaset nedir, kötü siyaset nedir bilir. Şimdi olaylardan uzaklaşıp durumlara geçebiliriz. Burada kilit cümle şudur: Aynı olay, farklı bir durumda bambaşka sonuçlar üretir.

Bu iki değişkeni yan yana koyduğumuzda dört temel durum ortaya çıkar.

Birincisi, ekonomi iyi ve siyaset iyidir. Bu altın denge durumudur. Sermaye sabırlıdır. Yapılan hatalar tolere edilir. Zaman kazanılır. Türkiye’de 2002–2006 arası dönem ya da 2023 ortasıyla 2024 başı arasındaki ortodoks dönüşün ilk fazı bu duruma örnektir. Ama burada önemli bir uyarı vardır: Bu dönemler nadirdir ve genelde geçicidir.

İkinci durumda ekonomi iyi kalır ama siyaset bozulmaya başlar. Türkiye’de çok sık gördüğümüz bir tablodur bu. Piyasa “bakalım” der. Carry trade devam eder ama tetikte kalır. Yerli yatırımcı yavaş yavaş dolara kaçar. 2010–2013 öncesinin son dönemi ya da erken seçim tartışmalarının yoğunlaştığı ama ekonominin henüz tutulduğu anlar bu duruma örnektir. Buradaki öğreti nettir: Piyasalar siyaseti bir süre tolere eder ama sonsuza kadar değil.

Üçüncü durum daha az konuşulur ama en öğretici olanlardan biridir. Ekonomi kötüdür ama siyaset görece iyidir. Halk zorlanır. Enflasyon, işsizlik, gelir kaybı hissedilir. Ama “yarın düzelir mi?” umudu vardır. Sert programlar, IMF tipi çözümler bu alanda devreye girer. Türkiye’de 2001 sonrası geçiş dönemi bunun klasik örneğidir. Buradaki ders şudur: Siyasi istikrar kötü ekonomiyi maskeleyebilir ama iyileştiremez.

Dördüncü durum ise kriz alanıdır. Ekonomi kötüdür, siyaset de kötüdür. Sermaye çıkar. Kur şoku riski belirir. Sermaye kontrolleri konuşlmaya başlanır. Rejimsel tartışmalar öne çıkar. Türkiye’de 1994, 2001 öncesi son faz ve 2018 kur şoku sonrası kısa dönemler bu alanın örnekleridir. Bu noktada yatırım yapılmaz; sadece hayatta kalınır.

İkinci bir nefes burada verilir. Çünkü artık çerçeve tamamdır.

Şimdi olaylara dönebiliriz. Ama artık herkes şunu bilir: Olay tek başına bir anlam taşımaz, içinde olduğu duruma göre okunur.

Örneğin Mehmet Şimşek’in istifası... Ekonomi iyi, siyaset iyi bir ortamda gelirse bu bir güven şokudur. Ekonomi kötü ama siyaset kontrollüyse bu bir program değişimi anlamına gelebilir. Ekonomi de siyaset de kötüyse, bu istifa bir kriz tetikleyicisidir. Yani istifa başlı başına iyi ya da kötü değildir; bağlama bağlıdır.

Erken seçim de böyledir. Ekonomi iyiysen erken seçim, siyaseti bozar. Ekonomi kötüysen erken seçim, riski katlar. Bu yüzden şu cümle önemlidir: Seçim ekonomiyi bozmaz, zamanı bozar.

İstifa ve erken seçim birlikte geldiğinde ise artık dinleyici kendisi sorar: “Bu bizi hangi kutuya atıyor?” Eğer bu soru kendiliğinden geliyorsa, öğreti yerine oturmuştur.

En sona bilerek güncel durumu bırakırız. Şu an ekonomi nerede? Siyaset hangi yönde? Matrisin neresindeyiz? Bir üst ya da alt kutuya geçiş sinyali var mı? Bu sorular artık birlikte tartışılır, ezber cevaplanmaz.

Ve kapanış cümlesi şudur: Biz olay tahmini yapmıyoruz. Biz hangi durumda ne yapılır, onu biliyoruz.

Bu cümle akılda kaldıysa, yazılı nota ihtiyaç kalmaz.